

JAKAB MIKLÓS

**TÁRSADALMI VÁLTOZÁS
ÉS A MAGYAR ÉRTELMISÉG
1944—1948**

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ • 1979

Tartalom

Bevezető

A magyar értelmiség társadalmi strukturájának, gazdasági helyzetének és politikai-ideológiai arculatának néhány vonása a felszabadulás előtt 5

I. A MAGYAR ÉRTELMSÉG AZ ÚJ TÁRSADALMI-POLITIKAI FELTÉTELEK KÖZÖTT A NÉPI DEMOKRATIKUS ÚJJÁSZÜLETÉS ELSŐ IDŐSZAKÁBAN (1944 SZEPTEMBERÉTŐL 1945 TAVASZÁIG) 23

1. A szellemi dolgozók a háború utáni kibontakozás első hónapjaiban 23

- A közigazgatás politikai összetételének alakulása és jellemző vonásai 26
- Orvosok a közegészségügy helyreállításáért 31
- A műszaki értelmiség strukturája. Szerepük az újjáépítés első hónapjaiban 35
- Pedagógusok az oktatás megindításáért és feltételeinek megteremtéséért 42

2. Az értelmiség és a különböző pártok. A koalíció pártjainak kibontakozó értelmiségi politikája 48

- A Magyar Kommunista Párt és az értelmiség 48
- A Szociáldemokrata Párt és az értelmiség 59
- A Független Kisgazdapárt és az értelmiség 64
- A Nemzeti Parasztpárt és az értelmiség 66

3. Az értelmiségi szakszervezetek megszervezése és tevékenységük kezdete 68

II. PÁRTOK HARCA AZ INTELLIGENCIA BEFOLYÁSOLÁSÁÉRT ÉS MEGNYERÉSÉÉRT. AZ ÉRTELMSÉG AZ ORSZÁG ANYAGI ÉS SZELLEMI ÚJJÁÉPÍTÉSÉBEN (1945 NYARÁTÓL 1946 NYARÁIG-ŐSZÉIG) 77

1. A Független Kisgazdapárt befolyásának növekedése az értelmiségiek között az 1945-ös választások időszakában 77

2. Pártpolitikai küzdelmek az értelmiségi szakszervezetekben 87

3. *Az értelmiség életkörülményei az in fláció idején és a szakszervezetek érdekvédelmi tevékenysége* 94
4. *A műszaki értelmiség és az újjáépítés* 97
5. *Harc a kötelező nyolcosztályos általános iskoláért* 106
6. *A közigazgatás megtisztítása. Igazolások, B-listázás* 113

III. A NEMZETKÖZI OSZTÁLYHARC KIÉLEZŐDÉSE ÉS A BELSŐ TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK HATÁSA AZ ÉRTELMISÉGEN BELÜL KIBONTAKOZÓ FORDULATRA (1946 ŐSZÉTŐL 1947 NYARÁIG) 137

1. *Az értelmiség magatartását befolyásoló tényezők a kiélezett politikai küzdelmek hónapjaiban* 139
 - Békeszerződés – pártok – értelmiség 139
 - Az életkörülmények alakulása a stabilizáció után 146
 - Az MKP értelmiségi politikájának fejlesztése 149
 - A pedagógusok világnézeti átképzése 163
 - Az értelmiség és a társadalmi fejlődés távlatai 174
2. *Az értelmiség és a kiéleződő pártpolitikai küzdelmek* 177
 - A „harmadikutas” koncepciók jelentkezése és szerepük 177
 - Az értelmiségi szakszervezeteken belüli politikai küzdelmek kiújulása 190
3. *Politikai erjedés, a fordulat kezdődő kibontakozása az értelmiség soraiban. – Az 1947-es választások és az intelligencia* 192

IV. AZ ÉRTELMISÉG SZEREPE A FORDULAT UTÁN. RÉSZVÉTELÜK A PROLETÁRHATALOM ELSŐ INTÉZKEDÉSEINEK MEGVALÓSÍTÁSÁBAN (1947 ŐSZÉTŐL 1948 JÚNIUSÁIG) 211

1. *„Földcsuszamlás” és sajátosságai az értelmiség soraiban* 211
2. *A szocialista berendezkedés kezdetei. Az értelmiség helye és az új helyzet felmérése* 228
 - A műszaki értelmiség és az államosítások 228
 - Egy elmaradt polgári demokratikus feladat végrehajtása: pedagógusok az iskolák államosításáért 241

Utószó 251

Jegyzetek 255